UDK 323.1:791
https://doi.org/10.18485/fpn_saborp.2024.17.ch18

Anika Bečki[1]
Katarija Vojnović[2]
Natalija Ćojbašić[3]
Filip Đorđević[4]
Mladen Lazarević[5]
Sofija Ljubišić[6]

Simbolička deanihilacija manjina u američkim filmovima

UVOD

U posljednje dve decenije filmska industrija postala je izuzetno uticajna u oblikovanju društvenih normi i promovisanju društvenih vrednosti. Film, kao oblik popularne kulture sa značajnim uticajem, formira našu sliku o svetu, drugim ljudima, društvenim očekivanjima i društvenim ulogama – što postaje naročito značajno u kontekstu prezentacije grupnih identiteta.

Ovaj rad analizira reprezentaciju manjina u američkom filmu sa pretpostavkom da vidljivost manjina ima značaj u širem diskursu o jednakosti, inklu-

1 E-mail: beckianika@gmail.com
2 E-mail: vojnovickaty00@gmail.com
3 E-mail: natalijacojbasic00@gmai.com
4 E-mail: filipdjordjevic256@gmail.com
5 E-mail: mladenlazarevic4@gmail.com
6 E-mail: sofijaljubisic2000@gmail.com

ziji i multikulturalizmu. U radu polazimo od koncepta **simboličke anihilacije** autora Kolmana, koji se odnosi na vezu predstavljenosti manjina i percepcije šire javnosti o tim manjinama. Rad predstavlja dio zaista obimnog korpusa istraživanja koja ukazuju na tradicionalnu potpredstavljenost manjina u proizvodima popularne kulture.

Za potrebe istraživanja korišćena je kvantitativna analiza sadržaja na uzorku od 12 filmova američke produkcije. Deskriptivnom analizom filmova utvrđena su učešća likova koji su pripadnici neke od manjinskih grupa, dok je Hi-kvadrat analizom i Fisher's Exact testom analizirano učešće različitih manjina u zavisnosti od godine izlaska filma.

Urađene analize ukazuju na povećanje reprezentacije manjinskih grupa u američkom filmu tokom posmatranog perioda od 20 godina. Naš nalaz jeste da se predstavljenost manjina značajno promenila, međutim, opovrgavamo hipotezu o pretpredstavljenosti manjina u odnosu na stvarno učešće u američkoj populaciji.

DEFINISANJE OSNOVNIH POJMOVA

Proučavanje reprezentacije manjina u popularnoj kulturi, uključujući filmsku industriju, privuklo je značajnu pažnju istraživača i teoretičara koji su se bavili pitanjima identiteta, društvene jednakosti i multikulturalizma. Prepoznavanje i analiza reprezentacije manjinskih grupa u medijskom sadržaju postala je važna komponenta kritičke analize. Prema teoretičaru kulture Stjuartu Holu, reprezentacije kolektivnih identiteta nisu neutralne i objektivne, već su uslovljene društvenim i političkim kontekstom.[7]

Manjina je sociološki koncept koji označava društvenu grupu koja se razlikuje od većine po određenim karakteristikama, kao što su etnička pripadnost, jezik, religijska ubeđenja ili kulturne osobitosti. Članovi manjine obično imaju ograničen pristup resursima, moći i privilegijama u odnosu na većinu društva. U teoriji je opšte mesto razumevanje da će sloboda ili nesloboda manjina u društvu zavisiti od niza faktora, od kojih je jedan i sama percepcija ovih društvenih grupa na koju utiče upravo – film.

Ranija istraživanja o reprezentaciji manjina u popularnoj kulturi često su se fokusirala na identifikaciju stereotipa, predrasuda i nedostataka vidljivosti manjinskih grupa. Proučavanje tih aspekata omogućava razumijevanje načina na koje su manjinske grupe predstavljene i percipirane u društvu.

Veliki je broj istraživanja koja daju značajne nalaze i temelj za dalje proučavanje koncepta reprezentacije manjina, značajno je pomenuti „Reprezentacija etničke raznolikosti u televizijskim serijama: Analiza sadržaja" (Smith, J. et al.

7 Hall, S. W. 1980. "Encoding/Decoding". In S. Hall, D. Hobson, A. Lowe, & P. Willis (Eds.), *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies.*

2017)[8]. Ovo istraživanje je bazirano na kvantitativnoj analizi reprezentacije etničke raznolikosti u popularnim televizijskim serijama.

Važan zaključak istraživanja je da su određene etničke grupe, poput belaca, često predstavljene u vodećim ulogama, dok su manjinske etničke grupe bile podreprezentirane i često prikazivane u stereotipnim ulogama. Ovo istraživanje je naglasilo nedostatak različitosti u prezentacijama etničkih manjina u televizijskim serijama.

Mastro i Kabalero su ovoj temi pristupili iz nešto drugačijeg ugla.[9] Zaključci njihovog istraživanja bili su da su mršaviji likovi bili prikazani kao privlačniji i dopadljiviji, dok su gojazni likovi bili prikazani kao neprivlačni i neinteligentni. Autori su ovu pojavu objasnili iz perspektive socijalne kognitivne teorije, čime je ponovo dokazana teza o značaju predstavljenosti.

Veliku pažnju su istraživači usmerili i na frekvenciju i kvalitet predstavljenosti žena u popularnoj kulturi. Istraživanje „Reprezentacija žena u video igrama: Analiza sadržaja" (Williams, D. et al. 2009)[10] fokusirano je na stereotipnu reprezentaciju žena u video igrama. Došli su do zaključka da su žene uglavnom predstavljene kao pasivni objekti seksualizacije. Takođe, žene koje su se pojavljivale u najvećem broju slučajeva nisu bile u glavnim i vodećim ulogama.

Simbolička reprezentacija socijalnih grupa u fiktivnom svetu filma, serije ili video igara produkuje sliku socijalne realnosti. Prema teoriji teoretičara Džordža Gerbnera, nedostatak predstavljenosti kolektivnih identiteta proizvodi simboličku anihilaciju (George Gerbner 1976).[11]

Lizbet van Zonen poentira važnost simboličke predstavljenosti na primeru predstavljenosti žena, „Simboličko poništavanje žena će ugroziti društveni napredak jer devojčicama i odraslim ženama nedostaju pozitivne predstave prema kojima bi formirale svoje ponašanje".[12] Važnost frekvencije i kvaliteta predstavljenosti važi za žene, ali ide i korak dalje i univerzalna je za sve „inferiorne" kategorije društva.

Koncept **simbolička anihilacija** odnosi se na uticaj predstavljenosti manjina u sadržajima popularne kulture na percepciju o tim manjinama. Na primer, konstantno predstavljanje određene socijalne grupe kroz viktimizaciju

---

8 Wyatt, S., Henwood, F., Hart, A., & Smith, J. 2005. "The digital divide, health information and everyday life". *New Media & Society,* 7(2), 199–218. https://doi.org/10.1177/1461444805050747

9 Dana Mastro & Andrea Figueroa-Caballero. 2018. Measuring Extremes: A Quantitative Content Analysis of Prime Time TV Depictions of Body Type. *Journal of Broadcasting & Electronic Media,* 62:2, 320–336, DOI: 10.1080/08838151.2018.1451853

10 Williams, D., Martins, N., Consalvo, M., & Ivory, J. D. 2009. "The virtual census: representations of gender, race and age in video games". *New Media & Society*, 11(5), 815–834. https://doi.org/10.1177/1461444809105354

11 George Gerbner, Living With Television: The Violence Profile 1976.

12 Zoonen, Lisbet van. 1994. *Feminist Media Studies*, London: Sage.

može imati za posledicu osećaj nekompetencije i društvene nemoći pripadnika te grupe (Coleman and Yochim 2008).[13]

Tako, **predstavljenost manjina u filmu koja je neproporcionalna sa demografskom realnošću populacije, bez obzira na kvalitet te predstavljenosti, može uticati na nedostatak osećaja društvene inkluzije za pripadnike manjinskih grupa**. Isto tako, može uticati i na održavanje odnosa moći u društvu, odnosno na hegemoniju dominantne društvene grupe kroz film, kao deo kulturnog državnog ideološkog aparata (Altiser 1970).[14]

Pokušaj da se istorijski proces simboličke anihilacije manjinskih grupa u američkoj kinematografiji okrene za 180 stepeni nazvali smo **Simbolička deanihilacija**. Ovaj pojam podrazumeva povećanje reprezentacije manjinskih grupa u američkoj kinematografiji do proporcionalnosti sa demografijom američke populacije.

METODOLOGIJA

Jedinica analize u našem istraživanju jesu filmovi snimljeni u Americi tokom 2002. i 2022. godine. Uzorak čini 12 slučajno izabranih filmova sa zvaničnog sajta BoxOffice Mojo by IMDb, 6 za 2002. god. i 6 za 2022. god:

1. A Beatuiful Mind (2002)
2. The Time Machine (2002)
3. The Scorpion King (2002)
4. Barbershop (2002)
5. The Ring (2002)
6. The Lord of the Rings: The Two Towers (2002)
7. Death on the Nile (2022)
8. Mobius (2022)
9. Jurassic World Dominion (2022)
10. Bullet Train (2022)
11. Halloween Ends (2022)
12. Black Panther: Wakanda Forever (2022)

Analitičku jedinicu predstavljaju svi likovi pripadnici nacionalne, seksualne, rasne manjine oba pola. Kodirani su likovi koji razgovaraju sa bilo kojim drugim likom; ne govore, ali su predstavljeni od strane nekog drugog lika ili ne govore, nisu predstavljeni, ali su prikazani u krupnom planu.

---

13 The Symbolic Annihilation of Race: A Review of the „Blackness" Literature Coleman, Robin R. Means; Yochim, Emily A. Chivers 2008.

14 Ideologija i državni ideološki aparati, Luj Altiser 1970.

Prema seksualnoj orijentaciji kao manjine označeni su pripadnici LGBTQ+. Sud o seksualnoj orijentaciji donesen je na osnovu toga što su se likovi nedvosmisleno izjasniji kao pripadnici određene seksualne orijentacije ili ušli u heteroseksualne ili neki drugi tip seksualnih i fizičkih odnosa.

Prema rasnoj pripadnosti kao manjine označeni su Afroamerikanci, Azijati i Melezi.

Prema nacionalnoj pripadnosti kao manjine su kodirani likovi koji su nedvosmisleno naglasili svoju nacionalnost koja nije američka ili ukoliko je nedvosmisleno prikazano njihovo neameričko poreklo.

Prema polu, likovi su kodirani kao muškarci ili žene.

Iako su likovi u filmu bili kodirani na osnovu pola, nijedan od polova nije označen kao manjinski budući da, de facto, nijedan nije manjinski u američkoj populaciji. Ali, uvršten je u istraživanje jer naša pretpostavka o povećanju reprezentacije obuhvata i ženski pol, odnosno pretpostavljamo da se povećala reprezentacija žena jednako kao i reprezentacija pripadnika manjina.

Za kvantitativnu analizu podataka korišćen je statistički program za analizu podataka – SPSS.

Deskriptivnom analizom podataka dobijeni su procenti i proporcije koje ukazuju na zastupljenost manjina u filmovima u odnosu na opštu američku populaciju, dok je Hi-kvadrat analizom i Fisher's Exact testom analizirano učešće različitih manjina u zavisnosti od godine izlaska filma.

NALAZI

Seksualna orijentacija

Na osnovu rezultata istraživanja, u svih 6 filmova iz 2002. godine 100% likova bili su kodirani kao pripadnici većinske heteroseksualne orijentacije.

Seksualna orijentacija

	Frekvencija	Procenat
Hetero-seksualna orijentacija	58	100.0
LGTBQ+	0	.0

Kada potražimo stvarne podatke u američkoj populaciji za isti period (2002. godinu), nažalost, ne nalazimo zvanične podatke. Na popisu stanovništva održanom 2000. godine nije postojalo pitanje seksualne orijentacije. Ipak, kompanije za istraživanje javnog mnjenja vršile su ova istraživanja, stoga postoje „manje zvanični" podaci.[15] Prema istraživanju firme Harris Interactive, struktura seksualne orijentacije je sledeća:

Dakle, u populaciji postoji 4% stanovništva koji se izjašnjavaju kao pripadnici LGBTQ+.

S druge strane, prema rezultatima analize gde su kao jedinice analize korišćeni filmovi iz 2022. godine, primetan je rast prezentacije LGBTQ+ zajednice u ovom mediju, gde oni čine 12,9% likova, dok likovi koji su predstavljeni kao pripadnici heteroseksualne orijentacije čine 87,1%.

Seksualna orijentacija

	Frekvencija	Procenat
Hetero-seksualna orijentacija	27	87.1
LGTBQ+	4	12.9

Prema zvaničnim podacima, u Americi 2022. godine postoji 7,1% stanovnika koji se opredeljuju kao pripadnici LGBT+, što je za 5,8 procentnih poena manje od procenta njihove reprezentacije u filmu.

15 https://www.witeck.com/wp-content/uploads/2013/03/partnership-with-harris-interactive.pdf

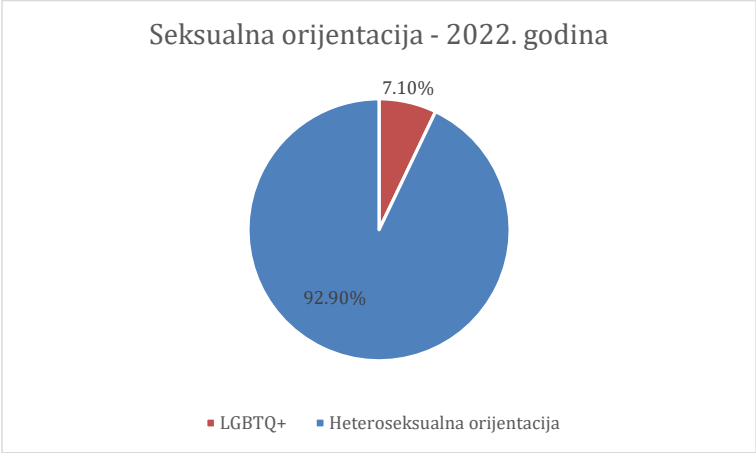

Nacionalna pripadnost

Kada su u pitanju nacionalne manjine, utvrđeno je da je u filmovima iz 2002. godine neameričko stanovništvo bilo prisutno u procentu od 55,1%, dok je likova koji su tumačili Amerikance bilo 44,9%. Ovdje je važno naglasiti da ne možemo sve neameričke likove okarakterisati kao pripadnike nacionalne manjine, jer je radnja filmova u kojima se pojavljuju neamerički likovi uglavnom u nekoj državi koja nije Amerika, te oni nisu manjina.

Nacionalna pripadnost

	Frekvencija	Procenat
Većinska nacionalna pripadnost (Amerikanci)	113	55.1
Manjinska nacionalna pripadnost	92	44.9

Kada su u pitanju zvanični podaci za nacionalnu pripadnost američkog stanovništva u 2002. godini, vidimo da postoji 11,5% stanovništva koji se izjašnjavaju nekom od nacionalnosti koja spada u manjinsku.

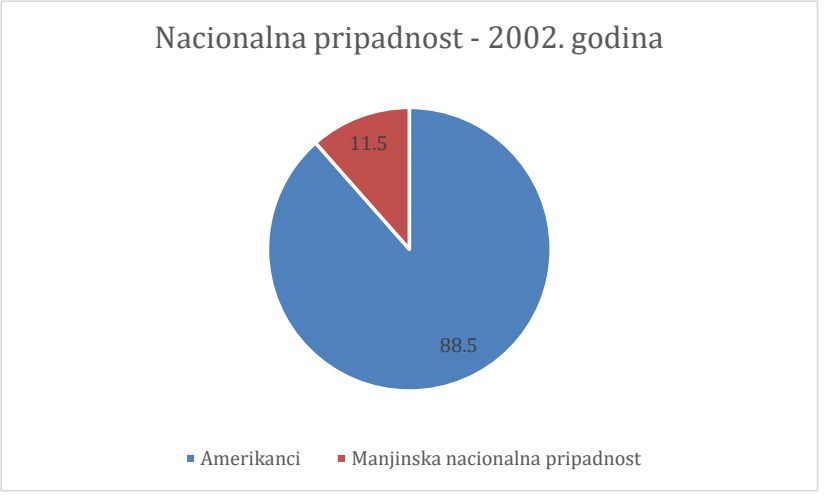

U analizi filmova iz 2022. godine vidimo značajan porast u prikazivanju neameričkih likova:

Nacionalna pripadnost

	Frekvencija	Procenat
Većinska nacionalna pripadnost (Amerikanci)	38	27.3
Manjinska nacionalna pripadnost	101	72.7

72,7% likova nije američke nacionalnosti i okarakterisani su kao pripadnici manjinske nacionalne skupine u odnosu na dominantnu američku.

Prema zvaničnim podacima o strukturi stanovništva za 2022. godinu, 13,6% stanovnika Amerike nije američke nacionalnosti. Ogromna je razlika između de facto procenta američkog stanovništa i procenta njihove predstavljenosti u filmovima, ali, zbog velikog procenta neameričkih likova koji se pojavljuju u filmu čija radnja uopšte nije u Americi ta razlika je realno manja.

Pol

Što se tiče zastupljenosti polova u filmovima iz 2002. godine, primećuje se da je 71,6% svih likova muškog pola, dok 28,4% čine ženski likovi.

Pol

	Frekvencija	Procenat
Muški pol	187	71.6
Ženski pol	74	28.4

Populacija Amerike prema kriterijumu pola nije značajno promenjena 2022. godine u odnosu na 2002. godinu:

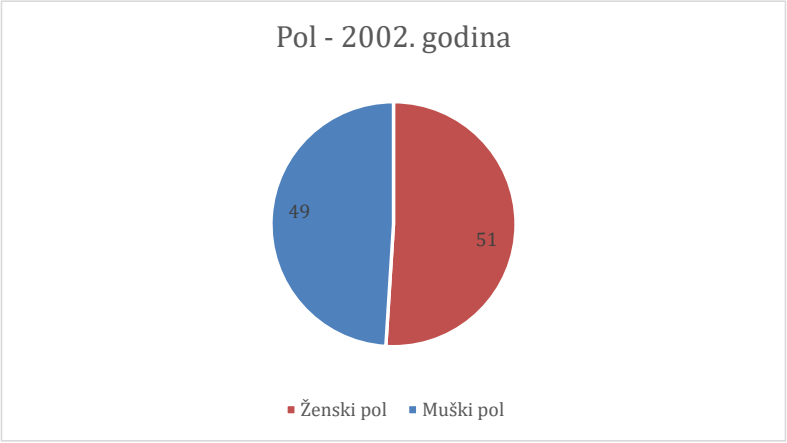

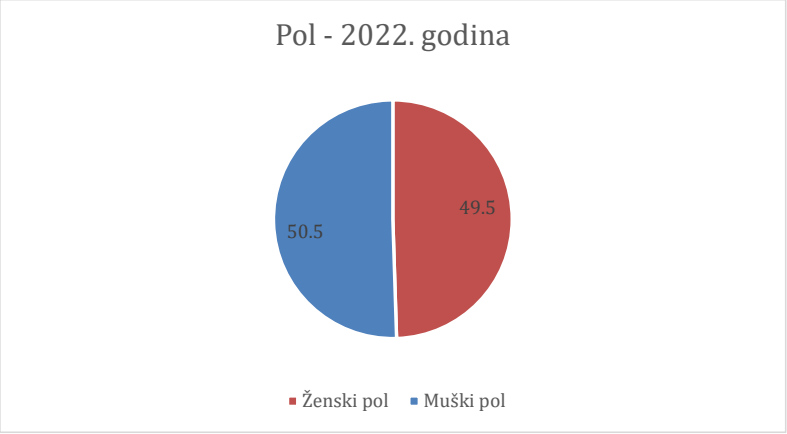

U 20 godina struktura se promenila za samo 1,5 procentnih poena u korist ženskog pola.

Međutim, razlika u reprezentaciji u filmu je veća:

Pol

	Frekvencija	Procenat
Muški pol	103	62.0
Ženski pol	63	38.0

Analiza pokazuje da se reprezentacija žena povećala i da se u filmovima iz 2022. godini pojavljuje 38% ženskih likova.

Dakle, procenat reprezentacije žena se povećao približno 0.3571 puta ili otprilike za 35,71%, dok se u populaciji nije desila značajna promjena.

Rasna pripadnost

Razlika u rasnoj pripadnosti je takođe primetna, gde su pripadnici bele, odnosno većinske rase činili 69,1% likova u filmovima iz 2002. godine. Dok su pripadnici manjinskih rasa, poput Afroamerikanaca, Azijata i Meleza bili prikazivani samo u 30% slučajeva.

	Frekvencija	Procenat
Većinska rasna pripadnost (belci)	181	69.1
Manjinska rasna pripadnost	81	30.9

Zvanični podaci za 2002. godinu pokazuju da je u Americi postojalo 29,4% pripadnika rasne manjine – Afroamerikanaca, Azijata, Meleza itd.

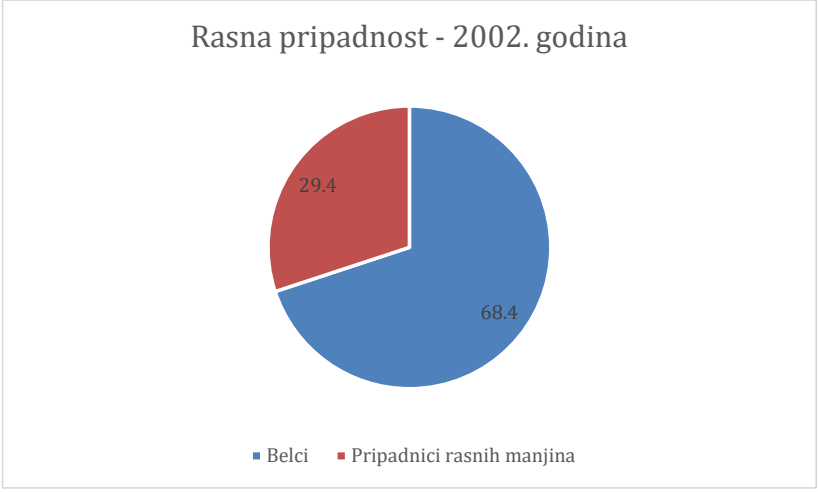

Razlika između predstavljenosti i de facto prisustva rasnih manjina u 2002. godini nije statistički značajna.

Kad je u pitanju procenat ove manjine u filmovima iz 2022. godine, procenat se kreće u neočekivanom smeru i smanjuje se, pa se u 2022. godini pojavljuje 21,6% likova pripadnika rasne manjine.

	Frekvencija	Procenat
Većinska rasna pripadnost (belci)	98	78.4
Manjinska rasna pripadnost	27	21.6

Situacija je slična i kada pogledamo zvaničnu strukturu stanovništva:

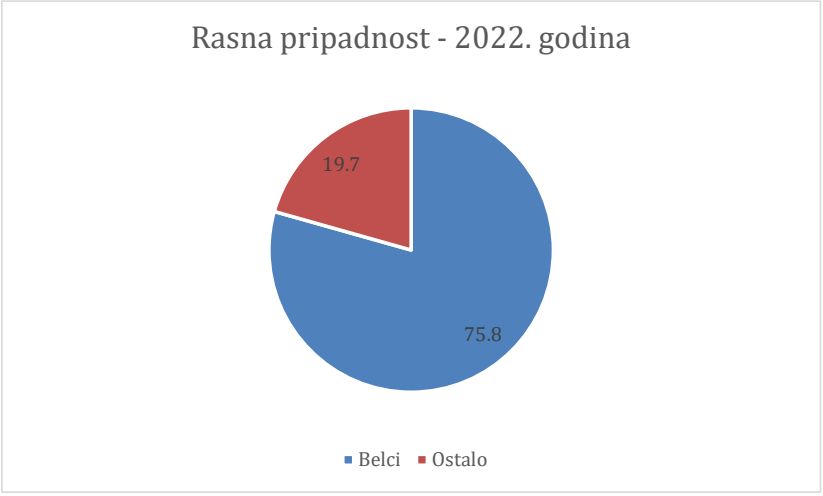

Procenat Afroamerikanaca, Azijata i Meleza smanjio se i u stvarnosti i na velikom platnu.

OSVRT

Dakle, jedino u slučaju nacionalne pripadnosti imamo podatke koji ukazuju na značajnu pretpredstavljenost manjinske nacionalnosti. Ovaj podatak uzimamo sa visokom dozom opreza budući da smo se, zbog ograničenja istraživanja, odlučili da sve likove koji nisu Amerikanci kodiramo kao pripadnike nacionalne manjine. Našli smo se u situaciji gde u objektivno malom uzorku imamo značajan broj slučajno izabranih filmova u kojima su se radnje odigravale van Amerike ili čak van planete Zemlje. Tako su kao pripadnici nacionalnih manjina bili kodirani i likovi koje ne bismo mogli teorijski da svrstamo u tu kategoriju.

Svi ostali nalazi opovrgavaju hipotezu da je u 2022. godini došlo do pretpredstavljenosti pripadnika nacionalnih manjina, te da ih je mnogo više u produktima popularne kulture nego u populaciji.

ZAKLJUČAK

Hipoteza da tokom 2022. godine dolazi do pretpredstavljenosti manjina u američkim filmovima na našem uzorku pokazala se kao netačna.

Međutim, postoji značajno povećanje predstavljenosti svih manjina osim rasne. Kao ključne razloge za povećanje prezentacije uzimamo promenu u samom društvenom kontekstu: veliki broj aktivističkih pokreta i organizovanog rada na ostvarenju veće inkluzivnosti u medijima koji su doveli i do povećanja društvene svesti o važnosti inkluzivnosti. Njihovo prisustvo i sve glasniji pristup utiče na donosioce odluka.

Dalje, tu su i razni oblici pozitivne diskriminacije u finansijskom smislu za filmove koji promovišu društveno odgovorne teme, što je sigurno važan podsticaj.

Najveći porast zabilježen je u slučaju predstavljenosti žena.

Smatramo da je povećanje predstavljenosti žena rezultat emancipacije i borbe žena protiv rodnih stereotipa i marginalizacije. Međutim, ta predstavljenost i dalje nije ni približna realnom odnosu muškaraca i žena u populaciji. Opet se, prema teoriji anihilacije, stiče utisak da muškaraca ima više, da su važniji.

Kad su u pitanju ostale manjine, povećanje njihove predstavljenosti prati povećanje u populaciji, dakle, predstavljenost se povećava.

Na samom kraju, važno je istaći da su pretpostavke bazirane na relativno malom uzorku od 12 filmova i 429 likova.

Mada je istraživanje skromnijeg obima, ono je korisno jer nudi uvid u postojeći trend povećanja reprezentacije manjina, kao i teorijski okvir i metodologiju za dalja i dublja istraživanja na temu reprezentacije manjina u filmovima, ali i drugim formama vizuelne umetnosti. Doprinosi razumijevanju

transformacije filmske reprezentacije manjinskih grupa, te nudi uvid u postignute napretke i izazove s kojima se suočava filmska industrija. Nadovezuje se na dosadašnja istraživanja naglašavajući posljedice potpredstavljenosti ili pretpredstavljenosti društvenih grupa – ali postavlja i jedno važno pitanje: Da li nas laički utisak o prekomernom prikazivanju manjina na ekranu vara i kakve to posljedice ostavlja na same manjine? Nažalost, zbog nedostatka vremena i resursa možemo samo da pretpostavimo da je opšti utisak u društvu pogrešan, te da – de facto – ne postoji nikakva „invazija" likova pripadnika seksualne, rasne ili bilo koje druge manjine.

LITERATURA

Hall, S. W. 1980. "Encoding/Decoding". In S. Hall, D. Hobson, A. Lowe, & P. Willis (Eds.), *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies* (pp. 63–87). London: Hutchinson.

Wyatt, S., Henwood, F., Hart, A., & Smith, J. 2005. "The digital divide, health information and everyday life". *New Media & Society*, 7(2), 199–218. https://doi.org/10.1177/1461444805050747

Dana Mastro & Andrea Figueroa-Caballero. 2018. "Measuring Extremes: A Quantitative Content Analysis of Prime Time TV Depictions of Body Type". *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 62:2, 320–336, DOI: 10.1080/08838151.2018.1451853

Williams, D., Martins, N., Consalvo, M., & Ivory, J. D. 2009. "The virtual census: representations of gender, race and age in video games". *New Media & Society*, 11(5), 815–834. https://doi.org/10.1177/1461444809105354

George Gerbner, Living With Television: The Violence Profile 1976.

Zoonen, Lisbet van. 1994. *Feminist Media Studies*. London: Sage.

The Symbolic Annihilation of Race: A Review of the "Blackness" Literature Coleman, Robin R. Means; Yochim, Emily A. Chivers 2008.

Ideologija i državni ideološki aparati, Luj Altiser 1970.

https://www.census.gov/

https://www.witeck.com/wp-content/uploads/2013/03/partnership-with-harris-interactive.pdf